

UNIV. PROF. DR. DANIEL RAPANT
ŠESTDESIATROČNÝ

Dňa 17. apríla t. r. dožíva sa šesťdesiatich rokov význačný slovenský historik univ. prof. dr. Daniel Rapant. Pôvodom z Holíča, absolvoval stredoškolské štúdiá na gymnáziu v Skalici a študoval potom na Karlovej univerzite v Prahe históriu a slavistiku. Po skončení vysokoškolských štúdií a absolvovaní Vysokéj archívnej školy pokračoval ešte v štúdiách v Paríži a po svojom návrate stal sa vedúcim pracovníkom Župného, neskôr Krajinského archívu v Bratislave. Hlavnú pozornosť v prvom období svojej bádateľskej činnosti venoval problematike maďarizácie. Výsledky svojich podrobných štúdií v tomto smere publikoval vo svojej rozsiahlej habilitačnej práci *K počiatkom maďarizácie*, ktorej prvý diel vyšiel roku 1927, druhý roku 1931. Po svojej habilitácii na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave roku 1928 prednášal slovenské dejiny. Roku 1933 bol vymenovaný mimoriadnym a roku 1939 riadnym profesorom československých dejín na tej istej univerzite. Po oslobodení roku 1945 zastával úrad rektora Univerzity Komenského a dekana jej Filozofickej fakulty. Roku 1946 sa stal predsedom Slovenskej historickej spoločnosti, ktorá bola založená z jeho podnetu. Súčasne bol vedúcim Historického odboru Matice slovenskej a redaktorom jej Historického zborníka v rokoch 1946—1948. Pomerne priaznivé bádateľské okolnosti umožnili prof. dr. D. Rapantovi rozvinúť popri

pedagogickej a organizačnej činnosti aj bohatú činnosť vedeckú. Okrem veľkého počtu štúdií, článkov, kritických recenzií a pod. vydal niekoľko rozsiahlych diel, v ktorých spracoval dôležité úseky z novej slovenskej minulosti, a to vždy s príslušným dokumentárnym materiálom, ktorého edíciu venoval neobyčajnú starostlivosť. Krátko pred poslednou vojnou začalo vychádzať jeho najdôležitejšie dielo *Dejiny slovenského povstania v rokoch 1848—1849*. Toto dielo nie je ešte dokončené a obsahuje doteraz 8 rozsiahlych zväzkov (z toho 3 zv. dejín a 5 zv. dokumentov). Obdobiu medzi rokom 1790 a rokom 1848 je venovaná jeho práca *Ilegálna maďarizácia*, vydaná roku 1947. Ďalším významným dielom tohto obdobia je trojzväzková práca *Sedliacke povstanie na východnom Slovensku roku 1831*, ktorá vyšla roku 1953. Slovenskému národnému hnutiu sú venované ďalej práce *Slovenský prestolný prosbopis z roku 1842* (vydaná roku 1943), *Tatrin Osudy a zápasy* (vydaná roku 1950). Slovenskej minulosti po roku 1848 sa dotýka jeho dielo *Viedenské memorandum slovenské z roku 1861*, ktoré vyšlo s bohatým dokumentárnym materiálom roku 1943. Z početných štúdií a historických statí treba uviesť aspoň *Maďarónstvo Bernolákovo* (1930), *O starý Liptov* (1933), *Československé dejiny, Problémy a metody* (Pekařov zborník 1930), *Štúrve „Slovenskeje Národňje Novini“*, *Zápas o ich povolenie* (1939) a i. Prof. dr. Daniel Rapant bol jedným z prvých slovenských historikov, ktorí pozdvihli slovenskú historiografiu z jej dovtedajšieho

vlastivedného rámca na vedeckú úroveň vtedajšej pozitivistickej historickej vedy. Počas jeho dlhoročného účinkovania na bratislavskej univerzite odchoval rad nových historických pracovníkov, ktorí si od neho osvojili kritickú metódu, techniku historickej práce a vážny prístup k faktom. Pri príležitosti jeho šesťdesiatych narodenín mu želáme plné zdravie a mnoho úspechov pri jeho ďalšej práci na poli poznávania našej národnej minulosti.

VÝSTAVY K 35. VÝROČIU ZALOŽENIA KŠČ V BANSKOBYSTRICKOM KRAJI

Pri príležitosti 35. výročia založenia KŠČ usporiadali lektorské skupiny dejín KŠČ pri KV KSS a OV KSS s pracovníkmi jednotnej sústavy ďalšieho vzdelávania učiteľov v Banskobystrickom kraji výstavy, ktoré ukázali pracujúcim víťaznú cestu proletariátu pod vedením strany. Hoci čas na prípravu výstav bol ozaj krátky, podarilo sa ich úspešne inštalovať. Výstavy boli usporiadané vo všetkých okresoch kraja. Každý okres samostatne vyhľadal, spracoval a inštaloval cenné dokumenty z bojov proletariátu na jeho území. Všetky výstavy v kraji si prezrelo celkom 52 055 pracujúcich. Krajskú výstavu v Banskej Bystrici navštívilo napr. vyše 8000, v Rimavskej Sobote 10 260, v Lučenci 4700, v Brezne 4200, v Kremnici 2070 našich občanov.

Záujem o výstavy vzrástol predovšetkým tým, že naši pracujúci mali prvý raz možnosť vidieť konkrétne materiály z bojov strany v jednotlivých okresoch. Pracujúci ľud videl na týchto výstavách seba, svoj boj pod vedením strany za lepší život. Na výstavách bolo niekoľko sprievodcov z radov starých súdruhov, ktorí podrobne vysvetľovali udalosti, ktoré sami prežili. Možno povedať, že to boli výstavy také, ktoré skutočne splnili svoj cieľ.

Výstavy obsahovali vo väčšine materiály od roku 1917 a v niektorých okresoch siahali až do počiatkov robotníckeho hnutia v našom kraji, ako napr. v Kremnici a v Lučenci, kde boli vystavené dokumenty zo zakladania prvých robotníckych spolkov. Kronika v Rimavskej Sobote dokumentovala ohlas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie vzbudou tamojšej posádky.

Cenné boli aj dokumenty z obdobia vzniku ČSR a nasledujúcich rokov, kde pracujúci v rezolúciách a na zhromaždeniach (Banská Štiavnica) vyjadrujú svoje sklamanie nad zradou sociálnodemokratických vodcov a nad politikou buržoázie. Z tohto obdobia bol vystavený aj dokument, ako podkonický farár upozorňuje a žiada župana, aby zasiahol proti revolučným robotníkom, ktorí pripravujú komunistickú schôdzu v Podbrezovej.

Rozsiahle bolo obdobie hospodárskej krízy. Dokumenty veľmi jasne ukázali pravú tvár zradcov z radov sociálnodemokratických vodcov a „humanitu“ buržoázie. Okrem známych miest (Pomlka, Telgárt, Čierny Balog atď.), kde buržoázia nechala strieľať do robotníkov a roľníkov, uvedené boli ešte ďalšie miesta, a to Gemerská Hôrka a Plášťovce. Medzi exponátmi boli dokumenty o exekúciách, vysťahovalectve, biede a terore štátneho aparátu proti KŠČ. Na výstavách boli inštalované fotografie zakladajúcich členov strany, fotografie miest, kde sa schádzali komunisti, kde prebiehali štrajky. Jeden dokument zo Šafárikova napr. ukazoval, ako farár žiada v období hospodárskej krízy exekvovať nezamestnaného robotníka za nezaplatenie cirkevnej dane vo výške 12.— Kčs. Zbabelosť buržoázie demonštroval dokument zo Zvolena, kde okresný náčelník volal proti demonštrujúcim robotníkom vojsko a svoju žiadosť odôvodňoval tým, že zhromaždené robotníctvo možno pokladať za úplne vyzbrojené, lebo mnohí majú pri sebe palice.

Najrozsiahlejšie bolo obdobie rokov 1939—1945. Odbočka ÚSB vo Zvolene mala plné ruky práce a jej prednosta Uhrovčík navrhoval cez Ústredie štátnej bezpečnosti v Bratislave fašistickej slovenskej vláde, aby bol vydaný osobitný zákon proti podvratnej činnosti komunistov, lebo vraj doterajšie zákony dávajú nedostatočnú možnosť tvrdo proti nim zakročovať. Ďalej sa nám podarilo nájsť skoro úplný materiál o prvej partizánskej skupine, ktorú viedol Ladislav Exnár. Z hlásení žandárskych staníc bolo vidieť, ako sa fašisti darmo namáhali chytiť Exnára, čo sa im podarilo urobiť až tesne pred Slovenským národným povstaním pomocou zrady. Na výstave boli inštalované fotokópie dokumentov o rozsiahlej činnosti partizánskej skupiny, ktorú robila v našom kraji.

Vystavené boli aj doteraz neznáme fotografie sovietskych partizánskych veliteľov a rukopis reči generála Osmolova, ktorú povedal občanom Rybár pri

Sliači pred svojím odchodom do Sovietskeho sväzu. Boli vystavené aj nové fotografické dokumenty o zverstvách nemeckých fašistov a ich slovenských pomáhačov, ktorí po čiastočnom potlačení Slovenského národného povstania vraždili domáce obyvateľstvo (Kremnička).

V záverečnej časti výstavy bolo zachytené obdobie od roku 1945 až po naše dni. Tu sa pracujúci mohli presvedčiť na obrazoch, štatistikách a grafoch, čo môže vytvoriť ľud, ktorý striasol jarmo kapitalizmu a buduje si sám krajší život.

Práca lektorskej skupiny dejín KSC pri KV KSS sa usporiadaním výstavy neskončila. Budú sa ďalej zbierať dokumenty o hrdinskom boji nášho pracujúceho ľudu, aby žiaden moment z neho neupadol do zabudnutia, ale naopak, aby bol zdrojom sily pri prekonávaní ťažkostí pri budovaní nového života.

Ján Júl. Tóth

ИСТОРИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
Института истории Словацкой Академии Наук

ГОД ИЗДАНИЯ V, № 1

СОДЕРЖАНИЕ

Статьи

Мирослав Кропилак, Военные операции во время словацкого национального восстания. Боевые акции 1-ой Чехословацкой Армии	7
Йозеф Кюгндел, Мировое значение словацкой меди во время Фуггеровцев	40
Йозеф Кудлачек, Историческая концепция П. И. Шафарика о происхождении славян	59
Обзоры	
Эрик Молнар, Историческая концепция эпохи французского просвещения	82
Йозеф Грозиенчик, О пятилетнем плане Института истории Академии Наук СССР	101

Критика — Заметки — Библиография
Сообщения

HISTORISCHE ZEITSCHRIFT
der Slowakischen Akademie der Wissenschaften. Herausgegeben
vom Geschichtswissenschaftlichen Institut

JAHRGANG V, Nr. 1

INHALT

Aufsätze

Miroslav Kropilák, Militärische Kampfhandlungen im slowakischen Volksaufstand	7
Jan Kühndel, Die Weltbedeutung des slowakischen Kupfers im Zeitalter der Fugger	40
Jozef Kudláček, P. J. Šafárik und seine historische Auffassung über die Herkunft der Slawen	59

Rundschau

Erik Molnár, Die historische Konzeption der französischen Aufklärung	82
Jozef Hroziénčik, Zum Fünfjahrplan des Geschichtswissenschaftlichen Instituts der Akademie der Wissenschaften der UdSSR	101

Kritik — Glossen — Bibliographie
Berichte

REVUE HISTORIQUE
de l'Institut d'Historie à l'Académie slovaque des Sciences

ANNÉE V, No 1

SOMMAIRE

Articles

Miroslav Kropilák, Opérations militaires pendant l'insurrection nationale slovaque	7
Jan Kühndel, L'importance mondiale du cuivre slovaque sous les Fugger	40
Jozef Kudláček, P. J. Šafárik et sa conception historique de l'origine des Slaves	59

Revue

Erik Molnár, La conception historique des lumières françaises	82
Jozef Hrozičnik, Le plan quinquennal de l'Institut d'histoire à l'Académie des Sciences de l'URSS	101

Critiques — Glosses — Bibliographie
Notes

HISTORICKÝ ČASOPIS
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

ROČNÍK V, ČÍSLO 1, 1957

Vydáva

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V BRATISLAVE

Hlavný redaktor Ľudovít Holotík

Výkonný redaktor Pavel Horváth

Redakčná rada: K. Golán, M. Gosiorovský, B. Graca, J. Hrozičnik, M. Kropilák,
Vl. Matula, J. Mésároš, J. Tibenský

Tajomníčka redakcie Alica Pavlíčková

Vychádza štvrtročne. Ročné predplatné Kčs 36.—, jednotlivý zošit Kčs 9.—

Predplácanie časopisu možno zastaviť len koncom kalendárneho roka

Novinové výplatné povolené výmerom poštového úradu Bratislava 1 pod čís.
231-prepr. 1955

Rukopis zadaný v novembri 1956, vytlačené v marci 1957

Vytlačili Severoslovenské tlačiarne národný podnik, závod 2 Ružomberok

Povolené výmerom PIO č. 7293/50-III/2 A 57 103